

nek, egykori Maridnak, hisz Isten is megbocsát a töredelmes bűnbánónak.

László' arczán szájalom és bánat ült, s engesztelőde ejt é szókat : Mari, én neked megbocsátok!

A nő' szívét hirtelen öröm s az imá-dásszerű tisztelet és fájdalommal rokonult hálaérzet' végföllibbanása villanyozá át; elégedetten tekintett az égre, majd férjére, s bágyadtan, elhalál tördel é szókat: köszönöm László! — legyen a Mindenható is irgalmas nekem szegény nőnek . . Isten . . ve . . led . . Lász . . lóm . . gyer . . mek . . A haldokló' szava elakadt, szemei elhomályosultak, s behunyá azokat örökre.

László rémulten fogá föl végkép hanyatló nejét; e perczben a vétkes nő, leélt szenvedései, kínjai, minden eltűnt esze és érzelmei világából, egyedül imádott Marija volt előtte, s fájdalmas elragadtatással kiáltá : Marim lelkem! neked élned kell, én megbocsátok; — Mindenható Isten tartsd meg őt, hisz nem volt ő olyan vétkes mint gondolám, — neki élnie kell! ugy-e bár teremtöm, nem veszed őt el övéi köréből?!

László' fájdalmára a vihar' zugása válaszolt.

Neje nem volt többé.

Keblében a bánat és düh a vihar' viszhangjaként támadt föl, s rémítően ordítá: Átok read gaz! ki mindennek igaz oka vagy . . átok en nyomoru életemre is! — László' szívére a kín' egész özöne toltult; — megragadá barátí karjait, kebléhez szorítá őket, s e szókkal : Isten veletek mindörökre! — elrohant.

Másnap a holtak' hazája a K. . i sirkert két új lakót nyert a szerencsétlen Péterdi Lászlónéban s Ivánban.

Péterdi László' gyermeke Béla, harmadnapra eltűnt K. . ből, s nem leheté őt atyjával együtt többé látni a vidéken.

SZATHMÁRY PÁL.

A PÁPAI SZÉK BETÖLTÉSE. ¹⁾

I.

Az anyaszentegyház legfőbb pástora, mint világi fejedelem, azon egyetlen uralkodó, kit nem örökösödés, hanem választás emel a trónra, mely az idők folytában sz. Péter' székéhez lön csatolva. Egy ország' uralkodójának, s az egész ker.

1) A Bel. és Nev. után kivonathan.

kath. egyházat olyan rendkívüli nagy hatalom- s tekintéllyel kormányzó főnök' megválasztása, — szabadon, minden erőszakos kényszerítés, aljas hasznóvágy, földies érdekek és zajos pártoskodás nélkül, egyedül az anyaszentegyház' és népek' javárai tekintettel, — kivált azon divatos választások' ellenében, melyek hasonlíthatatlanul kisebb fontosságú hivatalok' betöltésének alkalmával is, Európának csaknem minden alkotmányos országaiban olyan botrányos lélekvásárlás- és zavarokkal mennek végbe: valóban olyan dicső látvány, minőt csak egy, Isten' lelketől igazgatott világegyházi társulat' kebelében szemlélhetni.

Egy nagy és szent életű pápának imént bekövetkezett elhunytával, ismét egy ilyen választás' küszöbén állván, érdekesnek hittük, közelebbről megismertetni t. olvasóinkkal azon módot, melyet a romai ősegyház az apostoli megüresült székek betöltésében századok óta, legörvendeteseb sikerrel követ. Előadásunkban többnyire Kopatsch, insbrucki jogtanár' munkája fog kalauzál szolgálni, ki a pápa' elhunytát követő szertartásokat ekkép írja le:

Elhunyván a sz. atya, holt teste mindaddig a halálágyon hagyatik, míg a romai sz. egyház' főkamara (jelenleg Riario-Sforza-bibornok), vagyis az ugynevezett bibornok-camerlengo, ki a sz. szék' megüresültével mint egy regensi méltóságot visel, s az uralkodói hatalmat képviseli, nem tudósíttatik a haláláról, és ezt hivatalos megsejmelés által nem hitelesíti. A camerlengo több egyháziak, s gyászruhába öltözött pápai kamarások' kíséretében, egész ünnepélylyel a halottas szobába vezette; — mielőtt azonban belépne, arany kalapáccsal háromszor az ajtóra üt, a megholtak keresztelési, családi és pápai nevét mindannyiszor fönhangon kiáltva. Erre belépén, térdre borul, s a meghalt' lelkének nyugalmáért darabig csendben imádkozik; kísérei tiszteletteljes távoltságban hátramaradván. Imádságát elvégezvén, egészen a holttesthez járul, s annak elfedett arczáról a kamarások' egyike a lepel elvonja; s miután a bibornok teljes bizonyosságot szerzett magának a pápa' valóságos kimulta felől, a szomorú hirt a jelenlevőkkel tudatja, s az első kamarást a halászygűrű' átadására szólítja föl, ¹⁾ mely később a legelső bibornoki congregatioiban összezuatik. A pápai jegyzők, vagy apostoli kamara' titoknokai közül egy, hivatalos okiratot tesz föl erre, s a camerlengo általi aláíratás után, a jelenle-

1) Az ugynevezett halászygűrű aranyból van, s pecsétnyomóul használtatva, sz. Péter apostolt ábrázolja, a mint horgát vízbe bocsátja. Innen neve is. A pápai brevék vele szoktak megpecsételtetni.

vöknök felolvassa: mi meglevén, a camerlengo eltávozik, parancsot adandó a capitoliumi nagy harang, úgy szinte a pápai helyettes által, a város valamennyi templomaiban levő harangok meghuzására. — A test 24 óra mulva fölyáztatik és bebalzsamoztatik: a belrészek sz. Vincze és Anastas' templomába külön, s ünnepélyesen átviteltvén, hogy az e templom alatti s XIV. Benedek pápa által e végre épített sírholba tétessenek; a bebalzsamozott test pedig a pápák szokott házi öltözetében (fehér selyem hosszú ruhában, püspöki karinggel stb.) a pápai kamara által gyűléshelyül használtatni szokott teremben, pompás mennyezet alá helyeztetik; másnap estig ugyanott, az ideözölő népsokaság' szemléletére kitéve maradván. Minthogy pedig a pápák' rendes temetkezési helye sz. Péter' templomában van, ha a kimulás a Vaticanban történt, a holttest egyenesen vitetik más napon estve által; ha pedig a quirinali palotában: akkor előbb pompás gyász kísérettel (a meghaltak arca a minden oldalról nyit, s öszvérek által vitt gyaloghíntóban egész uton fedetlenül hagyatván) a Vaticanba hozatik, s úgy helyeztetik a Sixtus-kápolnába. Ez átvitel, melyet a pápai nemesek és szolgálattevők, mind fáklyákkal, a schweizi testőrsereg' több csapatjai, a test előtt közvetlenül, violaszínű gyászkontösben lovagló pápai dísznök, stb. a kíséretet bezáró ágyuteppel, nagyszerűen tesznek, bús zene, tompa dob és trombitaszó, s valamennyi közel eső plébániák' templomaiban meghuzott harangok' zugása közt történik; s a menet a vatikani palotának constantini, vagyis királyi léposójéhez érkezvén, a testet átadja, hogy a pápai poenitiáriusok által pápai diszöltözettel ellátva, a Sixtus-kápolnába vitessék; ott más nap reggelig a nemes testőrsereg' vigyázata alatt hagyatván, s a poenitiáriusok által folytonos imádságok mondatván az elhunytért. Reggel a sz. Péter egyháznak papsága ünnepélyes menetben jön a testnek templomba vitelé végett a kápolnába, hol e közben a bibornokok is, előbb a Vaticanban összegyűlve, megérkeznek. Beleptükkor a pápai énekar a 'Subvenite Sancti Dei'-t zenéi el; s miután a sz. Péter' egyházának kanonokjai közül egyik a halotti szokott szertartásokat és imádságokat elmondta, a holttest, nyolcz pap' vállain, ünnepies menetben, a templomba vitetik; a halotti terítő' széleit nyolcz, sz. Péter egyházi kanonok tartván: míg ezalatt a testet követő bibornokok és jelenlevő többi főpapok zsolnárokat imádkoznak. A templom' főhajójának közepén letéttetik a holttest, s mindkét felől bibornokok által környezetten, az énekar a 'Libera me Domine'-t hangoztatja; ennek végével pedig a sz. Péter egyházi vicarius, püspöki diszöltözetben, a feloldozási

könyörgéseket mondja el a test fölött; mely erre az oltári szentség' kápolnájában letéttvén, akkép helyeztetik, hogy a halottnak lábait az elhunyt' tiszteletére idereslegelt sokaság a rostélyon át is megcsókolhatja. A test itt, fáklyavilág és az őrsereg' tisztelegése mellett, egész harmadnap estig marad, midőn végre az ünnepélyes eltakarítás' ideje bekövetkezik.

A holttestnek az oltári-szentség' kápolnájában történt kitétele után harmad napra, következik annak fényes szertartással végeztetni szokott eltakarítására. Miután e végre a bibornokok, különösen, kik e méltóságra az elhunyt pápa által emeltettek, a Sixtus-kápolnában összegyűltek, esteli szürkület beálltakor, a basilica' káplánjai, a holttestet a 'Miserere' zsolnárnak a pápai énekesek általi elzengése alatt, az átelleni karkápolnába viszik által: kíséretül a sz. Péter egyház' káptalana s egyéb papsága szolgálván. A holttestnek a kar-kápolnába érkezte felől értesített bibornokok' megjelente után, a pápai énekar az 'In Paradisum'-ot zenéi el, s ennek végeztével a sz. Péter egyházi vicarius palástban és fején püspöksüveggel, a cyprusfából készült koporsót, mely a sz. atya' testének elfogadására van szánva, szentelt vízzel behintsi s megtömjénezi; e közben az énekar az 'Ingrediar'-t. és 'Quemadmodum desiderat' zsolnárt énekelvén, s utána az 'Ingrediar'-t még egyszer ismételvén. Míg azonban az ének' szomoró hangjai a bús megilletődést nevelik, ezalatt néhány pap a megszentelt koporsót arany szövött nagy terítővel takarja be, mely veres selyemmel bélelve, gazdag arany rojtokkal van beszegve; s a holttestet egész diszöltözetében e drága lepelre fektetik. Ha a jelenlevő cardinalok közt a meghalt pápának unokája, vagy rokona találkoznak, ez, különben pedig a pápai főudvarmester, az elhunytak arcát, mindkét kezével együtt egy fehér selyem takaróval elfedi; az utóbbi e fölött még egy, három kisebbet magában foglaló nagyobb erszényit is helyezvén a pápa' lábaihoz, melyben arany, ezüst és réz emlékpénzek vannak, ugyanannyi számmal, a hány évig a meghalt pápa uralkodott. Az emlékpénzek egyik oldalukon a meghaltak mellképét, másikon pedig az éltében történt nevezeteseb eseményeket ábrázolják. Ezután két pápai szertartó veres selyem szövetet borítván a testre, fölötte a külső takaró' széleit összehajtják, s a koporsó azonnal beszeggettik: az egész tény fölött hivatalos okirat készítettvén, melyet az ezt föltevő pápai jegyző, az apostoli kamara' egyik titoknoka s a sz. Péter egyház' káptalanának kiküldöttje aláírnak. Mi meglevén, a koporsó, a bibornok-collegiumnak felőle adandó térítvényéül fogva, a sz. Péter egyház' káptalanának adatik által; mely azt egy ónból készült

nagyobb koporsóba téthetvén, erre az elhunyt-
nak nevét, életidejét stb. közönségesen illy for-
mán, fölvéseti: 'D. O. M. — Papa... Aetatis
annorum... mensium... dierum... Obiit in Quiri-
nali (Vaticano) Palatio — Die... anno... — Sedit
annos... menses... dies... Hic requiescit.' A ro-
mai sz. egyház' bibornok kamarása, ugy szinte
a pápai fődvarmester is, lepecsételvén az ön
koporsót, ez azonnal egy még nagyobb- és fá-
ból készültbe záratik, és a holttest a Péter-
egyház' azon kapuja fölötti fülkébe helyezte-
tik, melly a pápai énekesek' öltöztetárába vez-
zet; s mindaddig ott marad, míg az elhunyt'
számára vagy saját mausoleum nem készítettik,
vagy pedig utódának halála, más helyrei átte-
leltet' szükségessé nem teszi. Azonban bárha a
megholt pápa nyughelyül más sírt választott is,
átétele csupán egy esztendő múlva történhetik
meg.

II.

Miután a romai sz. egyház' bibornok-kamarása (mert van a cardinalis collegiumnak is kamarása, ki azonban minden esztendőben változik, míg az előbbinek hivatala élethosszanti) a halotti vizsgálatot elvégezte, s a halálózás kihirdetése iránti parancsokat kiadta, a palotát, hol a kimulás történt, az apostoli kamara' nevében elfoglalja, s a város' kapuit, az Angyalvárat és egyéb főbb állomásokat a schweizi őrsereg' osztályaival rakatja meg, ezzel a közbátorságot és bekét biztosítandó; mellyről miután kellőleg gondoskodva lön, a camerlengo statushintóba ül, és a schweizi őrsereg' kíséretében, (mellyet annak kapitánya vezet, a conclave megnyitásaig soha oldala mellől nem távozandó) a város' főbb utcáit bejárja; a lakosság' magaviselete és parancsolatinak miképen teljesítése felől meggyőződést szerezvén. Mihelyt e menet megindul, a capitoliumi nagy harang azonnal meghuzatik, jeleül, hogy a sz. atya megszünt élni; s az adott jelle a város' valamennyi harangjai megszólalnak. A szemle után a bibornok-kamarás, vagy lakába, vagy a pápai palotának azon részébe térvén, mellyben az apostoli kamara' ülései szoktak tartatni, az e közben fölhívására megjelent cardinalokkal titkos gyűlést tart, s a pápai szék' megüresülte alatt szükségessé vált több hivatalokra kinevez; gyűlés után pedig a romai senatust hívja össze, s azt a városbani közbéke' főtartására serkenti; mire a tanács, hatalmának jeleül, a kisebb vétségekért befogottakat szabadságba helyezi; míg a nagyobb büntettek' elkövetői már jókor az Angyalvárba vitettek által.

A pápa' halálának legközelebbi követke-
zései: a 'Rota romana' és 'Dataria', mint pápai

legfőbb törvényszékek' bezáratása, és a bulák és brevék' kiadásának fölfüggesztése. Egyedül a Poenitentiaia folytatja rendes hivatalát, és a bibornok-kamarás: ki azonban minden rendeleit egy püspök-, egy presbyter- és egy diakon-cardinalissal egyetértésben szokta kibocsátani. Különben pedig valamint a világi legfőbb hatalom, melly a pápát, mint uralkodót illeti, ugy az egyházfőnöki méltóság s kormányzási jurisdictio is, az egyházi hatalom' minden ágait illetőleg, a bibornok-collegiumra száll által: a mennyiben ezekhez a pápai közvetlen tekintély s hozzájárulás, a törvények' értelmében szükségképen meg nem kívántatik. Mint-hogy azonban a collegium, mint erkölcsi testület, a rászállott hatalmat kellőleg nem gyakorolhatja, a sz. szék' megüresülte után kebeléből bizonyos kormányzati congregatiot ('Congregazione dei Capi d' ordine') alakít, melly a sz. collegium' nevében ama főnebbi hatalmat gyakorolja. A kormányzati biztosság a romai sz. egyház' bibornok-kamarásából, mint előbből, egy püspök-, egy presbyter- és egy diakon-cardinalisból áll, kikhez a sz. collegium' első titoknokja járul. Ez, — ki a pápai szék' üres volta alatt egyszersmind statustitoknak, azaz: külügyek' ministere, — s az elnök nem változnak; ellenben a többi tagok, saját püspöki, presbyteri, vagy diakonusi bibornok-osztályukból, minden harmadik napon egy más, a kinevezési rendben közvetlenül utánuk következő által váltattak föl. A gyűlés a maga tanácskozásait, a conclavéba menet' idejéig, mindenkor délután tartja. E gyűlésből kormányoztatnak a legfőbb, valamint világi, ugy egyházi ügyek is. Ez küldi meg futárai által a pápa' kimmultárolí hirt az idegen hatalmasságoknak, s hívja össze pápaválasztásra az egyházi biradalom' körében létező cardinalokat; ez ad utasításokat a tartományi legatusoknak stb, szóval végezi mindazt, mi a bibornokok' általános congregatioiban, mellyek ezen tanácskozásokon kívül még külön is tartatnak, elhatározza nem lön. E generális' congregatiók az elhunyt pápa' holttestének a vaticani palotába lett áttétele után, legelső reggel veszik kezdetüket, s a következő kilencz napon át, valamig tudniillik az exequiák tartanak, folytonosan, minden reggel megújítatnak. Az e tanácskozásokban fölveendő tárgyak' sorozatát XII. Kelemen pápának 1732-diki dec. 24-dikéről kelt irata szabja eléjük; legelső ülésben is mindjárt a pápai szék' betöltésére vonatkozó rendeletek olvasztatván föl, s azok' legpontosabb teljesítésére magukat a jelenlevő bibornokok esküvel kötelezvén. E rendeletek mind a conclavenak miképen tartása felől szólnak, s különösen meghatározók, hogy a pápának elhunytá után 10-

dik napra, minden további várakozás nélkül, a jelenlevő cardinalisok új pápa' választásához fogjanak; a pápai birtokban levő cardinalisok e végre különösen meghivatandók lévén; hogy a választás zárt helyen, conclaviban történjék; s a megválasztott legalább is a szavazók kétharmadrészenek helyeslését bírja; hogy a megválasztott, ha ugyan püspök nem volna, előbb felszenteltesse, s megerősítést, melyre szüksége nincsen, kitől se kérjen és várjon stb.; a választás' teljes szabadságának biztosítására még azok sem lévén a választhatóságból kizárva, kik nétalan egyházi átok alatt volnának; valamint a szavazásban sem gátolja az erre följogosított cardinalisokat bármilly egyházi censura. E határozatok' felolvasása és az azokrai esküdt hit' letétele után, a romai sz. egyház' bibornok-kamarása átnyújtja a magas gyülekeznek a halászygyűrűt, az apostoli prodaturus pedig a bulláknál használatni szokott pecsétnyomót; s mindkettőt összetörök; a pápai szék' üres volta alatt sem bullák sem brevék nem adatván ki; sőt még az elhunytak életében kiadott, de rendeltetésük' helyére el nem küldött bullák s brevék is, az ezek iránti kérelmekkel együtt, a gyülekezet által zár alá vétetnek. Ezen, és a következő gyűléseken a statustisztviselők' megerősítésén, vagy mások' kinevezésén kívül, több szükséges dolgok is elintéztetnek: kineveztetvén két bibornok is a conclavé' szabályszerű elrendezésére; tovább a conclavé' számára titkos szavazás által gyóntató választatnak, ugy szinte két orvos és seborvosok; a 6-dik gyűlésben a legfiatalabb cardinal-diaconus által a cellák, sorshuzás által, valamennyi életben levő cardinalisok közt kiosztván.

III.

Valamig a bibornoki tőstület conclavéba nem megy, az elhunyt pápáért naponként gyászistentiszteletek, azaz: exequiák tartatnak; kezdeteket a sz. atya' elhunytát követő harmadik napon vége. Ha e nyolcadik közben egyházi nagy ünnep esik, a gyászistentisztelet, melyet naponként valamely cardinal végez a sz. Péter egyházi karkápolnában, elmarad, s az erre szánt költségek a szegények közt osztatnak ki. Elkészülvén végre a basilica' főhajójában a művészi tőkély és csín' remekül tartható nagy és pompás gyászsalkotmány, ¹⁾ az eddig csupán a karká-

polnai gyászszavatal előtt elmondani szokott hatalmas imádságok, legnagyobb ünnepélyvel itt végeztetnek; a gyászistentisztelet' utolsó napján, a cardinalok' általános gyülekezetében már egy héttel előbb e végre kinevezett főpap is innen, az alkotmány' evangéliumi oldaláról tartván az elhunyt pápa fölötti gyászbeszédet; mellyel az ugynevezett kilencznapi ájtatosság is befejeztetik; alatta értetvén, hogy hasonló gyászistentisztelet Romának nem csupán ez egy főtemplomában, hanem kisebb nagyobb fényvel, valamennyi egyházában szokott tartatni.

(Vége jövőre.)

Horvát István.

Közöljük az elhunyt tudós' e rövid életrajzatát — a Sp. után, meggyőződve lévén annak olvasóink előtti érdekessége felől. Horvát István, hazánk' legjeleseb tudósainak egyike született május' 3-kán 1784-ben Szekesfehérvárt, vagyontalan nemes szülőtől. Dicséreteken végezte szülővárosában a gimnasiális éveket s 1799-ben Pestre jött és a k. egyetemen philosophiát 3, törvényt 4 évekig hallgató, melly idő alatt különös hajlamból az orvosi leczkéket is látogatta, s miután a philosophiából tanárságot nyert volna, az akkori országbíró Ürményi Ferencz ő nmgnál, előbb mint nevelő, később titoknok' alkalmazást nyert. 1800 november' 15-kén az egyetem' tagjává és 1816' januar' 1-sőjén az országos Széchenyi könyvtár' örövé nevezetett. 1823 novemberétől kezdve ideiglenes oktatója volt Schwarner után az Oklevéltan, Földészet, Czimertudománynak legfényesb sükerrel, és ezen 33 évek alatt évi fizetése 300 pforint volt. — A magyar nyelv és irodalom' tanszékének 1830. május' elsőjén helyettes, 1837. pedig rendes oktatójává lón. A hon és külföld' leglitelesebb ítélete szerint (lásd az osztrák nemzeti Encyclopaediát s az Irodalom és Történet' évkönyveit) Horvát István mint oktató és író többet tett a Történet, Diplomatika és Törvénytudomány' mezején mint egész tud. társaság tehetne. Az általa megfajított tanheli kérdések az említett szakokban, mint sok tudományos érdemek, csak az utókortól nyerendik méltánylatukat. Az 1833—36-ig általa szerkesztett Tud. Gyűjtemény a hazai irodalom és történetbuvár' legméltóbb organumává tette. Fénypontjai ezen havi folyóiratnak ugyancsak a szerkesztő' értekezései: a magyar könyvnyomtatásról Németországon a 15-d. században; mély bírálatai Schwarner oklevéltana fölött; a jászok' legrégibb történetei, a németekről Mozartól Tacitusig. Ezen alapos értekezések mellett ő eredeti okiratok' költséges rézmetszeteivel is érdekessé ezen tud.

1) Alakja s elrendezése e nagyszerű architecturalai műnek az ennek föllállításával megbízott világvárosi művészek' izlés- és lángszétől függ; azért nem mindig egyforma. Az egészet a meghalt pápa' képe és sok, a Kimult sz. atya' életében történt nevezetességekre emlékeztető allegorikai ábrázolatok ékesítik, s naponként ezer font fehér viaszgyertya' lángjai világítják meg.